

280.

N O T A

=====

cu redarea întâlnirii din 26.03.74
cu inf.H33 din Bistrița.

I = informatorul
E = Mr. Ene I.

I - Aș vrea să revin la o problemă mai veche pe care am semnalat-o, respectiv scandalul cu piesa "Învățătura". Am impresia, după câte am înțeles, că HORVATH este convins că acest scandal a început de la Fintânița, autorul ei fiind învățătorul BERBECARU. Este sigur că BERBECARU a denunțat organelor de stat problema cu piesa respectivă.

E - Este foarte bine dacă el crede așa.

I - Eu consider că în Fintânița este o problemă acută zinzania națională între unguri și români, nu se împacă deloc. BERBECARU se pare că ar fi o cauză. De aici și convingerea lui HORVATH că BERBECARU a pricinuit scandalul cu piesa printr-un denunț, anonim sau direct organelor de stat.

În 15 martie a fost ziua lui HORVATH, am fost chemat fără să mi se spună de ce, dar eu plecam de la Piroșco. M-am făcut că nu știu despre ce este vorba, când am ajuns acolo și am văzut atmosfera festivă, am pus întrebarea la HORVATH dacă el sărbătorește 15 martie, făcând aluzie la ziua revoluției maghiare de la 1848. Răspunsul a fost că numai unul din Bistrița s-ar fi putut naște în această zi. Acolo erau adunați toți membrii formației de teatru.

Nu s-au discutat probleme deosebite, dar la un moment dat soția lui HORVATH a adus niște tablouri originale ale unui pictor DENY din Franța. Este un artist recunoscut pe plan mondial cu expoziții în multe capitale ale lumii. D-na HORVATH spunea că artistul i-a trimis ei un tablou, rezultă că l-a cunoscut. Tablourile le-ar fi primit de la cineva de la Cluj, nu am reținut de la cine, am să aflu eu.

E - Se cunoaște cu artistul?

I - Din câte am reținut se cunoaște cu el ei s-au întâlnit, cam astfel a prezentat d-na HORVATH situația - nu cunosc mai mult. Tablourile au fost admirate de cei prezenți și eu încercat fiecare să le interpreteze - ceea ce a înțeles din pictura respectivă. Sînt niște tablouri f. reușite - este un nou curent în pictură, nu are tangență cu altele, este un stil propriu original, foarte apreciat în lumea artei.

Doamna HORVATH a dus cele 6 tablouri la anul IV.B ca să facă o compunere despre tabloul ce li se pare mai interesant dintre ele și ne-a citit din abele compoziții în seara respectivă.

Sotii HORVATH sînt foarte încîntați de aceste tablouri, sînt extaziați de ele și bucură că au putut să-și aleagă anul.

E - poate reușiți să stabiliți cine l-a adus tablourile, cum l-au cunoscut pe artist, ce relații există între ei, dacă prezentarea tablourilor la școală a făcut-o pentru a dezvolta simțul artei la elevi, deci cu un scop educativ - formativ sau acest aspect are alt substrat.

I - Sper că am să reușesc să clarific problema.

E - Despre ȘTILĂI ce ați mai stabilit.

I - Nu am ceva nou, dar dacă vreți să vă spun părerea mea personală despre el este urâttoarea: este un govin furtiv și prost de rău în proprii.

E - Cum ați ajuns la prima concluzie?

I - Raportarea lui de ai cu zi, banourile pe care le face, discuțiile avute cu el anterior, la adresa coșânilor are numai cuvinte dure, mândre, batjocoritoare. În ceea ce privește respectul acestor govini în procesul instructiv-educativ nu pot să afirm, prea multă e faptul că nu particip la orele lui, v-am informat ceea ce mi-a spus cu un en sau doi în urmă, cum procedeză și acest lucru cred că se înțelege și în prezent deoarece orele de istorie permit foarte mult acest lucru, este cadrul cel mai adecvat pentru înșelarea unor conștiințe sovine și irredentiste. V-am spus că el afirma că în timpul predării spunea cuvintele și lase creioanele jos, să nu noteze și numai să asculte, cu care ocazie el expunea punctele sale de vedere.

E - În ce relații este cu HORVATH?

I - Nu se prea înțeleg. ȘTILĂI v-am spus este mai greoi la minte, în timp ce HORVATH este mai inteligent, subtil și de aceea, după părerea mea, mult mai periculos.

HORVATH vrea să pozeze ca elementul de vîrf al maghiarilor din Bistrița, că se sacrifică pentru ei și că luptă pentru interesele maghiarilor.

Vreau să vă dau și considerațiile mele personale. Faptul la aceea ce face îmi lasă impresia că este o misiune a lui, care probabil și-a asumat-o singur, dar văd mai departe relațiile cu maghiarii de vîrf din țară, Tg. Mureș, Cluj, Aiud, București, etc., așa putea spune că este o misiune, relațiile acestea de care v-am mai spus dau de gândit. Poate, ca o părere personală, repet acest lucru, activitatea lui să fie și ca un ordin, nu numai de capul lui care ar putea veni de la KANYADY SAMDU din Cluj, de la un ziarist ERKE GYLA de la București.

Aici apare o problemă interesantă cu ERKE GYULA care acum trei săptămîni a fost la Bistrița, sau la sfîrșitul lunii februarie. Au avut o legătură la Mînzăria de Jos perfectînd o întîlnire cu cititorii, asta este o metodă a lui HORVATH care are nevoie de cineva, cînd are anumite interese.

Mie mi se pare parcă ar fi ceva organizat între el și relațiile lui amintite, parcă ar fi ceva bine pus la punct. Întîlnirile de două terminarea programului oficial la care participă un număr mai restrîns, la cîte cineva acasă, apoi acasă la HORVATH în totdeauna, pentru că oricînd vine, ziaristi, corespondenți, scriitori, toți trec pe la el, nu scapă niciodată un asemenea prilej. De altfel oricînd vine în primul rînd caută pe familia HORVATH.

Ultima chestiune este aceea că HORVATH a readus în actualitate problema cu "învățtoarea". HORVATH face notițe după fiecare reprezentație de teatru, la presă personale, notițe critice despre spectacol, spectatori, arhitecți etc., un fel de jurnal personal. El are un cabinet cu aceste notițe, numai eu și soția lui știu despre acest jurnal. Eu l-am văzut, i-am citit o parte din conținut, unde apar și o serie de chestiuni ce v-au interesat, referitor la considerațiile lui. El consideră trupa de teatru ca un martir, care a reușit să realizeze din

...entorial teatrului din România piesa unui scriitor clasic. Consider acest lucru ca o performanță a echipei de teatru și a sa personală.

Acasă la HORVATH s-a discutat cu BEKE asupra bostscolorilor întâmpinate de jucarea piesei, interzicerea filmării ei de către T.V. și interzicerea de a fi jucată în continuare.

HORVATH i-a relatat lui BEKE GIORGY toate obstacolele pe care le-a întâmpinat cu piesa "Invitătoarea" toate peripetiile, necazurile avute, ni-a spus doamna HORVATH. I-a citit fragmente din caietul lui, iar BEKE G. și-a notat problemele respective, d-na HORVATH i-a copiat din caiet tot ce a scris HORVATH despre deplasarea la Fintînita, ce a urmat după această deplasare, le-a trimis lui BEKE G. fiind optimist că acesta într-o revistă "HET" va publica toate aceste aspecte prezumtivul titlu de "Problemele spinoase", tradus mot-a-mot din limba maghiară ar veni "problemele care scutură", "Razag Problema", care va critica organele de stat pentru măsurile luate împotriva reprezentării piesei, a interzicerii ei de către autorități. Acesta este o personalitate a ziaristicii maghiare din România (BEKE G.) și a promis că va publica despre "calvarul" echipei de teatru maghiar din Bistrița.

E - Dacă apare vă rog să luați un exemplar al revistei pt. mine și să-mi traduceți în românește articolul respectiv.

Despre HORVATH s-a mai scris și în alte ziare maghiare indiferent cine duce greul, problemelor unor activități în publicații apare familia HORVATH care este aureolată de toate succesele culegaurii, considerați misionarii maghiarității din Bistrița.

E - Ați făcut o afirmație la un fel de organizație; este o noțiune destul de complexă acest aspect. La ce vă referiți, pe ce bază faceți asemenea afirmații, aveți ceva concret sau sînt simple presupuneri?

I - Imi susțin această afirmație, ea este rodul unor concluzii ale mele avînd la bază faptele și anume:

În măsura în care au avut loc unele întruniri. Astfel la aniversarea liceului din Aiud "Belen Gabor". Aici KANIADY a ținut o cuvîntare, ni-au spus soții HORVATH.

După această aniversare s-a făcut o excursie în mai multe localități precum și în Aiud. Am vizitat liceul din Aiud unde HORVATH a spus în cîteva cuvinte istoricul liceului, personalitățile acestui liceu, în limba română cam în 10 minute, apoi mai bine de o oră a vorbit în limba maghiară, românii nu înțelegeau nimic. Ajungînd la aniversarea liceului afirma printre altele că postul și scriitorul K.S. cu ocazia acestei aniversări și-a început alocuțiunea prin a se întoarce spre basorelieful care se află în curtea mare a liceului pe peretele central, a lui Betlen Gabor, care a înființat acest liceu prin a-i spune: majestate ne ridicăm pîlăria în fața dv.

E - Să revenim puțin la ceea ce aparține de organizație.

I - Să termin cu problema de la Aiud. Imi spunea HORVATH că atîta securitate cîtă a văzut la Aiud nu a mai văzut. Numai la înmormîntarea scriitorului secui Tamaș, un scriitor secui, autorul romanului "Abel". Această înmormîntare ar fi fost ca și la Aiud o mare adunare a maghiarilor, dar organele de stat cu ..., securitatea aceasta a fost tîng de doliu al tuturor maghiarilor din România.

Și acum revin la ceea ce eu bîneis un fel de organizație, trînd concluzia că unele persoane sînt constant prezente la toate acțiunile mai mari ale maghiarilor, în toate cazurile cînd se alina maghiarii dintr-un motiv sau altul. Eu văd aici undeva o formă de organizare și nu pot concepe că acesta ar fi cu totul întâmplător.

Mai am și alte argumente care pladează pentru ceea ce eu concluzionez. Frecvențele vizite din toată țara ale intelectualilor maghiari făcute la Bistrița. De fapt să și spune că este județul cel mai păcîtos din acest punct de vedere. Și am și afirmațiile mele:

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

- 4 -

283

știți de unde sînt, de lîngă frontiera cu Ungaria, după redare tot pe frontieră am fost, nu am cunoscut pînă în județul acesta ce înseamnă sovinișmul. nu se discuta niciodată la noi că unul ar fi român și altul ungar și nu au avut loc ieșiri naționaliste. Eu, deci repet, pînă în Bistrița nu am știut ce înseamnă sovinișmul, cînd am auzit cum se pune problema aici, mai ales în rîndul corpului didactic, am rămas foarte surprins. Nu am cunoscut asemenea probleme mai les că și eu sînt jumătate maghiar, jumătate român.

E - În principiu sînt de acord cu logica maghiarilor dv. însă noi ne bazăm pe faptă certe, sînt de acord să adîncim aceste probleme și un asemenea lucru se poate face numai criticînd pe deplin încrederea persoanelor care interesează și care se ocupă cu problemele respective. Este bine să vă documentați precis asupra tuturor aspectelor, semnalăți aspectele, faptele după care să trageți concluzii împreună.

Vreau ca să cunosc programul familiei "H" pt. perioada de vacanță, de asemenea dacă aveți posibilitatea și pe acela al vacanței mari. La fel intențiile lui, preocupările, programul ce și-l face de primire în Bistrița a unor cîriaști, scriitori etc., activitatea la locul de muncă și casa de cultură. La fel rămî-ne valabile problemele cu BENKO și SZILAGY.

Mr. ENI IORDAN.

Handwritten signature/initials

RD/E. I.

Dact. H. O.

Ex. 2. RD/1133/0404/1974.